

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Історичного факультету
Кафедра всесвітньої історії

Дипломна робота бакалавра
з теми: «Польський напрямок зовнішньої політики
уряду П. Дорошенка»

Виконав: студент 4 курсу, групи Ist1-B13

Напрямок підготовки 6.020302 Історія*

денної форми навчання

Гудик Віталій В'ячеславович

Науковий керівник:

старший викладач

кафедри всесвітньої історії

Верстюк Володимир Вікторович

Рецензент:

Кам'янець-Подільський – 2017 року

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. Історіографія проблеми та джерелознавча база її дослідження.....	7
1.1. Історіографія проблеми.....	7
1.2. Джерельна база дослідження.....	14
РОЗДІЛ 2. Курс П. Дорошенка на обмеження політичної залежності від Корони Польської (1665-1667рр.).....	19
2.1. Прикметні риси формування польського напрямку зовнішньої політики гетьманського уряду (осінь 1665-1666 рр.).....	19
2.2. Браїлівська битва. Андрусівський договір то його наслідки.....	25
2.3. Підгаєцька компанія та причини її провалу.....	29
РОЗДІЛ 3. Острозька комісія та її наслідки. Вторгнення польської армії до Брацлавщини 1668-1671 рр.....	35
3.1. Причини та передумови проведення комісії.....	35
3.2. Позиція П. Дорошенка у перемовинах з поляками й зрив Острозької комісії	40
3.3. Вторгнення польської армії на козацьку Україну.....	45
РОЗДІЛ 4. Особливості відносин з Річчю Посполитою 1672-1676 рр.....	51
4.1. Участь українських військ в антипольській кампанії турецької армії (літо-осінь 1672 р.).....	51
4.2. Відновлення і хід українсько-польських переговорів у 1673 р. Захоплення Я. Собеським Брацлавщини восени 1674 р.....	56
4.3. Переговори П. Дорошенка з Я. Собеським про прийняття королівської протекції у 1675-1676 рр.....	62
ВИСНОВКИ.....	66
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ.....	69
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність дослідження. Польсько-українські відносини у середині й другій половині XVII ст. відзначалися складністю. Характерною рисою для них було протистояння. Врегулювання політичних відносин між Річчю Посполитою і козацькою Україною періоду гетьманування П. Дорошенка стало одним з основних напрямків зовнішньої політики українського уряду. Впертість та непоступливість українського гетьмана у боротьбі за незалежності та об'єднання усіх етнічних українських земель в Українську державу, засвідчують його вірність національній ідеї. Видатний державний діяч і дипломат він пройнявся ідеєю вивести свою країну з руїни, об'єднати її розірвані частини й відновити самостійність держави. На обох берегах Дніпра частіше всього П. Дорошенко зустрічав підтримку більшості населення.

Однак сильні держави того часу – Московія та Річ Посполита – змагаючись між собою, намагалися завоювати козацьку Україну, а в 1667 р. поділили її між собою. Тому П. Дорошенко був змушений лавірувати між ними, а відтак вирішив опертися на Туреччину, прийнявши протекцію султана. Водночас прагнув знайти порозуміння з Річчю Посполитою. У відносинах з нею домагався найвигідніших умов переходу Правобережної Гетьманщини під протекцією короля та відновлення колишніх свобод і вольностей Війська Запорозького. Ці відносини допомогли гетьману залишатися у зовнішній політиці незалежним від інших держав окрім Польщі, з якою вів постійні переговори про послаблення політичної залежності правобережної Гетьманщини від Речі Посполитої.

Велика перевага була у цих відносинах, бо під час переговорів, які тривали роками, П. Дорошенко сміливо планував подальшу долю Війська Запорозького як незалежної держави. Але за допомогою цих відносин очільник держави не домогся найголовнішого – незалежності козацької України. Причиною поразки являється небажання уряду польського надавати самостійність, та непоступливість під час переговорів. Постійне лавірування гетьмана між сильними державами ослабило козацьку Україну.

Об'єктом дослідження є зовнішня політика козацької України за гетьманування П. Дорошенка.

Предметом дослідження є відносини між Правобережною Гетьманщиною та Річчю Посполитою за гетьманування П. Дорошенка.

Хронологічні межі охоплюють період гетьманування П. Дорошенка, тобто 1665 – 1676 рр. Нижня межа – прихід до влади гетьмана, верхня межа – його зречення влади гетьманської булави на користь І. Самойловича.

Географічні межі дослідження охоплюють територію Правобережної України, частково описані події торкаються території Західної та Лівобережної України.

Мета роботи. На основі проаналізованого комплексу джерел та літератури з'ясувати польський аспект зовнішньої політики П. Дорошенка, а також визначальні фактори, які вплинули на розвиток українсько-польських відносин.

Для досягнення поставленої мети слід розв'язати такі **завдання**:

- охарактеризувати основні риси формування польського напрямку зовнішньої політики уряду П. Дорошенка у кінці 1665-1666 рр.;
- висвітлити причини та хід Браїлівської битви;
- проаналізувати вплив на польсько-українські відносини Андрусівського договору;
- з'ясувати причину, мету, хід і наслідки Підгаєцької компанії;
- визначити основні причини, хід та наслідки переговорів у Острозі;
- встановити причини переорієнтації Речі Посполитої на запорозького гетьмана М. Ханенка;
- розкрити перебіг кампанії польської армії у серпні – жовтні 1671р.;
- показати участь П. Дорошенка у поході турецько-кримських військ у Західну Україну 1672 р.;
- з'ясувати причини захоплення Я. Собеським Брацлавщини восени 1674 р.;

- визначити, хід та наслідки переговорів П. Дорошенка і Я. Собеського про прийняття королівської протекції 1675-1676 рр.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети при написанні роботи на кожному із етапів застосовувалися різні методи та принципи історичного дослідження. Були використані такі методи: аналіз і синтез, історико-порівняльний, проблемно-хронологічний, ретроспективний та системного аналізу.

Метод аналізу та синтезу допоміг проаналізувати основні етапи у польсько-українських відносинах, співставити їх у різний період часу, процес покращення та погіршення політичних відносин.

Історико-порівняльний метод допоміг визначити від чого залежали зміни у польсько-українських відносинах протягом 1665-1676 рр. та чинники, які вплинули на них.

Проблемно-хронологічний метод являється основою структури роботи. Він допоміг розкласти на періоди тему дослідження, проаналізувати еволюцію польсько-українських відносин за гетьманування П. Дорошенка.

Ретроспективний метод забезпечив висвітлення історичного минулого з висоти сьогодення (аналіз відображених подій сучасними істориками), через призму поглядів та оцінок сучасників подій XVII ст. шляхом залучення джерел різного періоду в межах визначених хронологічних меж.

Метод системного аналізу дозволив проаналізувати польський напрямок зовнішньої політики уряду П. Дорошенка, як цілісне явище, що складалося з окремих взаємопов'язаних компонентів. Зміст старшинських рад, інструкцій, листів, універсалів, наказів гетьмана та результати сеймів, дали змогу зробити загальний аналіз подій. Взаємовідносини козацької України з Річчю Посполитою, як не від'ємна складова частина міжнародних відносин середини й другої половини XVII ст. із втручанням таких держав як: Московія, Кримське ханство та Туреччина.

Також у роботі були застосовані історичні принципи. За допомогою принципу об'єктивності було досліджено на основі застосованих джерел

позитивні та негативні фактори польського напрямку зовнішньої політики уряду П. Дорошенка. Цей метод допоміг уникнути традиційного суб'єктивного бачення окремих авторів та ряду джерел. Принцип історизму дозволив відтворити максимально повну картину польсько-українських відносин періоду гетьманування П. Дорошенка та еволюцію цих відносин у активізації відносин, максимального піднесення та періоди занепаду. Принцип системності допоміг відтворити цілісну картину у польсько-українських відносинах та ставлення кожного короля польського окремо до Правобережної Гетьманщини.

Практичне значення роботи. Дана робота може використовуватися вчителем при підготовці до уроків історії України у 8 класі та студентами вузів при підготовці до семінарських занять з «Нової історії країн Європи і Америки» та «Нової історії України», при написанні індивідуальних навчально-дослідних завдань, курсових робіт, рефератів тощо.

Апробація роботи. Дана робота виконана згідно навчально-наукової програми кафедри всесвітньої історії. Основні положення й результати роботи було заслухано на засіданні кафедри всесвітньої історії Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка та на науковій конференції студентів і магістрантів історичного факультету у квітні 2017 р. Тема статі: «Курс П. Дорошенка на обмеження політичної залежності від Корони Польської (1665-1666 рр.)».

Структура роботи. Дана робота складається з вступу, 4 розділів, висновків, список використаних джерел та літератури, який містить 52 позиції, а також додатків. Обсяг роботи – 74 ст.

ВИСНОВКИ

Підводячи підсумки можна зробити такі загальні висновки:

1. Здобувши прихильність старшин і козаків правобережних полків, гетьман восени 1665 р. спрямував курс на зближення з Річчю Посполитою. Вдалим виявилось листування П. Дорошенка з Я. Казимиром, у якому гетьману вдалося переконати короля у вірності Правобережної Гетьманщини Польщі.

2. Сформована політична програма на Лисянській старшинській раді 20 лютого 1666 р. передбачала чіткий план дій на обмеження польської присутності на території Правобережжя. Упродовж 1666 р., користуючись нею, П. Дорошенка зумів досягти поставленої мети.

3. Корона Польська не поспішала виконувати основних вимог Війська Запорозького. Її дії спровокували гетьмана до пошуку політичного союзу з Кримом. Військово-політичний союз, укладений між козацькою Україною і Бахчисараєм, надав П. Дорошенку рішучості у веденні переговорів із Я. Казимиром, котрий хотів посилити військову присутність у Правобережжі. Саме тому відбулася Браїлівська битва, в якій поляки зазнали поразки. Гетьман використав цю перемогу для відновлення переговорів з урядом Польщі про надання привілеїв та вольностей Війську Запорозькому ухвалених на Лисянській старшинській раді.

4. Небажання Варшави виконувати клопотання П. Дорошенка та укладення нею з Москвою 30 січня 1667 р. Андрусівського договору внесли значні зміни у польсько-українські відносини. П. Дорошенко розумів, що свої інтереси Річ Посполита і Москва розв'язали за рахунок територій Війська Запорозького. Тому з цього часу вектор зовнішньої політики гетьман змінив у напрямку Кримського ханства та Османської імперії. Така ситуація поставила П. Дорошенка у складне становище та змусили його шукати інший шлях для реалізації поставлених цілей здобуття незалежності та об'єднання Українських земель.

5. У реалізації планів гетьман покладав надії на союз із татарами. Але провал Підгаєцької компанії зумовлений нападом козаків Запорозжя на Крим, дав зрозуміти, що союз не виправдав покладених на нього надій. Тому П. Дорошенко змушений був піти на укладання з Річчю Посполитою договору, що передбачав визнання влади короля. Тому вихід зі складної ситуації гетьман почав шукати у союзі із Туреччиною, яка, на його погляд була найменше зацікавлена у територіях Війська Запорозького. На думку гетьмана, такий союз надав би політичну та військову перевагу у переговорах з Польщею та Москвою. Цей крок був вимушений і цілком виправданий, зважаючи на складність геополітичної ситуації в якій опинилася Правобережна Гетьманщина.

6. Нова спроба порозумітися з Польщею була зроблена під час Острозької комісії 1670 р., але й вона зазнала невдачі, через підтримку Річчю Посполитою опонента П. Дорошенка – М. Ханенка. Опинившись у такій складній ситуації, гетьмана прийняв протекцію Туреччини, покращуючи таким чином політичне становище козацької України на міжнародній арені. Протекція гетьману надавала дві переваги: військову підтримку та політичний тиск на Польщу. Остаточно погіршилися стосунки гетьмана з Короною Польською після вторгнення її армії до Брацлавщини, у серпні-жовтні 1671 р. Захоплення поляками Брацлавщини провокувало польсько-турецьку війну. З цього часу відносини обох держав вкрай погіршуються.

7. Османська імперія, як протектор Правобережної Гетьманщини, розпочала влітку 1672 р. воєнну кампанію проти Польщі. Вона закінчилася поразкою поляків, внаслідок чого був укладений Бучацький договір. Відповідно до укладеного договору, Річ Посполита визнала козацьку Україну незалежною державою. Укладений договір надавав переваги Туреччині у володінні Поділлям. Визнання Польщею незалежності Гетьманщини не покращило становище гетьмана у зовнішній політиці. Мегмед IV досягнувши поставлених цілей у війні, не поспішав виконувати зобов'язань протектора.

Така позиція султана, змушує сумніватися П. Дорошенка у щирості Мегмеда IV стосовно Правобережної Гетьманщини.

8. Щоб вивести польсько-українські відносини з політичної кризи, Я. Собеський відновив листування з українським гетьманом. Обидві сторони відстоювали свої позиції і намагалися досягти компромісу. Але вторгнення польської армії 1674 р. у Брацлавщину послабило позиції гетьмана та зірвало переговори.

9. Значне ослаблення Правобережної Гетьманщини на зовнішньополітичній арені у 1675-1676 рр. унеможливило військову боротьбу П. Дорошенка проти Польщі. Тому гетьман продовжував шукати вихід із складної ситуації в дипломатичній площині.

10. Період 1674-1676 рр. – час руйнації державних інституцій Правобережної Гетьманщини та падіння авторитету гетьмана. Лавірування між трьома сильними державами ослабило козацьку Україну. П. Дорошенко у цей складний час не полишав надії налагодити відносини з Польщею і тому сформував умови прийняття королівської протекції. Гетьман вимагав відновлення умов Гадяцького договору 1658 р.; територія Війська Запорозького мала складатися з Брацлавського, Київського і Чернігівського воєводств; передбачалося виведення польських залог із українських міст та фортець; надання повноважень на володіння Києвом. Реалізація усіх цих вимог допомогла б у відновленні колишніх прав і свобод Війська Запорозького. Але такі широкі повноваження Польща не могла надати козацькій Україні, що в кінцевому результаті призвело до остаточного краху політичних відносин П. Дорошенка з Річчю Посполитою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Джерела

1. Акты, относящиеся к истории Южной и Западной России: В 15-ти томах / Под ред. М. Костомарова, Г. Крапова. – СПб. : Археографическая комиссия – 1861-1892. – Т. 6 : Типография Эдуарда Праца, 1869 – 292 с.
2. Акты, относящиеся к истории Южной и Западной России: В 15-ти томах / Под ред. М. Костомарова, Г. Крапова. – СПб. : Археографическая комиссия – 1861-1892. – Т. 7: Типография В. В. Пратцъ, 1872. – 412 с.
3. Акты, относящиеся к истории Южной и Западной России: В 15-ти томах / Под ред. М. Костомарова, Г. Крапова. – СПб. : Археографическая комиссия – 1861-1892. – Т. 8: Типография Праца, 1873. – 420 с.
4. Акты, относящиеся к истории Южной и Западной России: В 15-ти томах / Под ред. М. Костомарова, Г. Крапова. – СПб. : Археографическая комиссия – 1861-1892. – Т. 9: Типография Праца, 1877. – 494 с.
5. Акты, относящиеся к истории Южной и Западной России: В 15-ти томах / Под ред. М. Костомарова, Г. Крапова. – СПб. : Археографическая комиссия – 1861-1892. – Т. 11: Типография Праца, 1879. – 410 с.
6. Бантыш-Каменский Д. Н. История Малой России : В 3-х ч. / Д. Н. Бантыш-Каменский. – М. : Тип Семена Селивановского, 1830 г. – Ч. 2 : От присоединения сей страны к Российскому Государству до избрания в Гетманы Мазепы. – 296 с.
7. Історія України від найдавніших часів до сьогодні. Збірник документів і матеріалів / За ред. А. П. Куцура, Н. В. Терес. – Київ ; Чернівці : Книги – ХХІ, 2008. – 1100 с.

8. Колодницький С. Битва гетьмана Петра Дорошенка під Підгайцями 1667 року: передумови хід та наслідки // Гетьман Петро Дорошенко та його доба в Україні : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, приуроченої до 350-ї річниці початку гетьманування Петра Дорошенка (16 жовтня 2015 р., м. Київ) / Упорядник Є. М. Луняк ; Музей гетьманства. – Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2015. – 362 с.
9. Крикун М. Г. Між війною і радіою. Козацтво Правобережної України в другій половині XVII – на початку XVIII століття : статті і матеріали / М. Г. Крикун ; Інститут історичних досліджень Львівського національного університету ім. І. Франка. – К. : Критика, 2006. – 472 с.
10. Крикун М. Г. Інструкція послам Війська Запорозького на Варшавський сейм 1666 року і відповідь короля Яна Казимира на неї / М. Г. Крикун // Україна модерна. – Львів, 1999. – Число 2-3. – С. 337-338.
11. Літопис Грабянки // Збірник козацьких літописів. – К. : Дніпро, 2006. – С. 877-967. : іл.
12. Літопис Самійла Величка // Збірник козацьких літописів. – К. : Дніпро, 2006. – С. 194-876. : іл.
13. Літопис Самовидця. – К. : Наукова думка, 1971. – 207 с.
14. Мицик Ю. А. З польських рукописних збірників про Гетьмана Петра Дорошенка // Гетьман Петро Дорошенко та його доба в Україні : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, приуроченої до 350-ї річниці початку гетьманування Петра Дорошенка (16 жовтня 2015 р., м. Київ) / Упоряд. Є. М. Луняк ; Музей гетьманства. – Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2015. – 362 с.
15. Мицик Ю. А. Браїлівська битва (1666 р.) в описі «Віршованої хроніки» // Наукові записи. Том 78. Історичні науки / Національний університет «Києво-Могилянська академія» / Упоряд. Щербак В. О. – К. : Києво-Могилянська академія, 2008. – С. 69-81.
16. Мицик Ю. А. Військові дії на Подолі 1671 р. в описі «Віршованої Хроніки» // Наукові записи. Том 91. Історичні науки / Національний

- університет «Києво-Могилянська академія» / Упоряд. Щербак В. О. – К. : Пульсари, 2009 – С. 68-86.
17. Мицик Ю. А, Дипломатичні інструкції Петра Дорошенка послам до Речі Посполитої (1669-1670) // Гетьман Петро Дорошенко та його доба в Україні : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, приуроченої до 350-ї річниці початку гетьманування Петра Дорошенка (16 жовтня 2015 р., м. Київ) / Упоряд. Є. М. Луняк ; Музей гетьманства. – Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2015. – 362 с.
18. Мицик Ю. А. Козацька держава очима поляка / Ю. А. Мицик // Київська старовина. – 1993. – № 4. – С. 2-11.
19. Мицик Ю. А. З документації гетьмана Петра Дорошенка / Ю. А. Мицик // На пошану 80-річчя професора Теодора Мацьківа. Науковий збірник. – К. : Твім інтер, 1999. – С. 70-102.
20. Нюхіна П. В. Військові козацькі універсали XVII – XVIII століття / П. В. Нюхіна // Часопис Київського університету права. – 2009. – №3. – С. 73-78.
21. Універсали Українських гетьманів від Івана Виговського до Івана Самойловича (1657-1687). – Київ ; Львів : НТШ, 2004. – 1118 с.
22. Чухліб Т. В. Чигиринські пункти 1675 року гетьмана П. Дорошенка до короля Яна III Собеського // Козаки і монархи. Міжнародні відносини ранньомодерної Української держави 1648-1721 рр. – 3-тє вид. випр. і доповн. – К. : Вид-во ім. Олени Теліги, 2009. – С. 570-575.

2. Література

23. Антонович В. Б. Гетьман Петро Дорошенко / В. Б. Антонович // Про козацькі часи на Україні. – К. : Дніпро, 1991. – С. 143-154.
24. Антонович В. Б. Петро Дорошенко / В. Б. Антонович // Історичні постаті України. – Одеса : Маяк, 1993. – С. 191-195.

25. Апанович О. М. Найтрагічніший гетьман України / О. М. Апанович // Гетьмани України кошові отамани Запорозької Січі. – К. : Либідь, 1993. – С. 97-133.
26. Аркас М. М. Гетьман Петро Дорофійович Дорошенко 1665-1676 рр. / М. М. Аркас // Історія України-Русі. – К. : Вища школа, 1993. – С. 270-275.
27. Борисенко В. Й. Українська держава у другій половині XVII ст. / В. Й. Борисенко // Київська старовина, 1994. – № 5. – С. 5-7.
28. Грушевський М. С. Ілюстрована історія України / М. С. Грушевський. – К. : Жовтень, 1990. – 524 с.
29. Грушевський М. С. Очерк истории украинского народа / М. С. Грушевський. – К. : Либідь, 1990. – 400 с.
30. Дорошенко Д. І. Гетьман Петро Дорошенко: огляд його життя і політичної діяльності / Д. І. Дорошенко. – Нью-Йорк : Видання Української Вільної Академії Наук у США, 1985. – 698 с.
31. Костомаров Н. И. «Руина», «Мазепа», «Мазепенці» / Н. И. Костомаров // Исторические монографии и исследования. – М. : Чарли, 1995. – 800 с. – (Серия «Актуальная истори России»).
32. Крикун М. Г. Турецький похід у Правобережну Україну 1674 року / М. Г. Крикун // Вісник Львівського університету – Львів, 1999. – № 34. – С. 123-164.
33. Крип'якевич І. П. Гетьман Петро Дорошенко / І. П. Крип'якевич // Руїна : друга половина XVII ст. / Упоряд. і передм. О. І. Гуржія; редкол. В. А. Смолій (голова) та ін. – К. : Україна, 1996. — С. 328-337.
34. Мицик Ю. А. З документів українських гетьманів та полковників доби Руїни (за матеріалами польських архівосховищ) / Ю. А. Мицик // Сіверянський літопис. – 1999. – № 3. – С. 20-21.
35. Мицик Ю. А. Чигирин – гетьманська столиця / Ю. А. Мицик. – К. : Києво-Могилянська академія, 2007. – 392 с.

- 36.Смолій В. А. Петро Дорошенко. Політичний портрет / В. А. Смолій, В. С. Степанков. – К. : Темпора, 2011. – 639 с.
- 37.Смолій В. А. Переддень Руїни (1650-1670 рр.) / В. А. Смолій, В. С. Степанков // Київська старовина. – 1993. – № 6. – С. 2-16.
- 38.Україна крізь віки: У 15 томах / Гол. ред. Смолій В. А. – Т. 7 Українська національна революція XVII ст. (1648-1676 рр.) / В. А. Смолій, В. С. Степанков. – К., 1999. – 447 с.
- 39.Смолій В. А. Дипломатія на «межі світу»: міжнародні відносини та зовнішня політика Української держави (XVII ст. – 1750-ті рр.) : посібник для університетів / В. А. Смолій, В. С. Степанков, В. М. Горобець, Т. В. Чухліб. – К. : «АМЕННОТЕР» 2016. – 320 с.
40. Степанков В. С. Вторгнення польської армії у Правобережну Гетьманщину і політика Петра Дорошенка (серпень – жовтень 1671 року) / В. С. Степанков // Покликання. Збірник праць на пошану професора Юрія Мицика / Редкол. : П. Сохань (голов. ред.), А. Бойко (відп. секретар) [та ін.] – К. : Інститут української археографії та джерелознавства імені М. С. Грушевського НАН України, 2009. – С. 203-224.
- 41.Степанков В. С. Острозька комісія 1670 року: передумови, хід, наслідки / В. С. Степанков // Україна крізь віки. Збірник наукових праць на пошану академіка НАН України професора Валерія Смоля. – К. : Інститут історії України НАН України, 2010. – 1096 с.
- 42.Чухліб Т. В. Козаки і Монархи. Міжнародні відносини ранньомодерної Української держави 1648–1721 рр. – 3-тє вид. випр. і доповн / Т. В. Чухліб. – К. : Вид-во імені Олени Теліги, 2009. – 616 с.
- 43.Чухліб Т. В. Гетьманування Петра Дорошенка: причини «вірності» та «зради» королю, султану і царю (1665-1676 рр.) / Т. В. Чухліб // Укр. іст. журн. – 2007. – № 1. – С. 39-60.

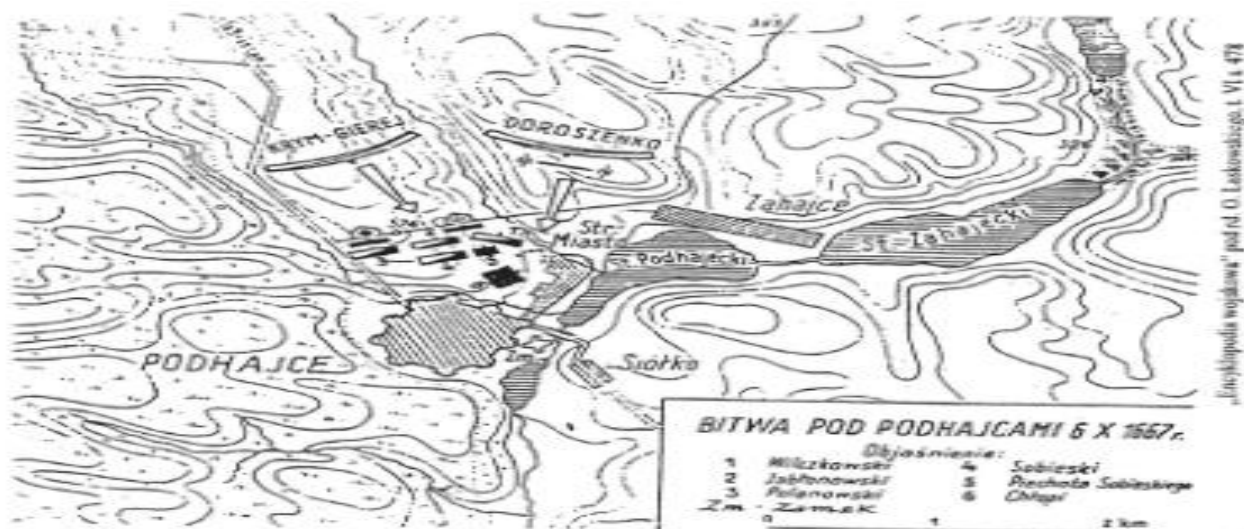
44. Чухліб Т. В. Гетьмани і монархи. Українська держава в міжнародних відносинах 1648 – 1714 рр. / Т. В. Чухліб. – К. : Інститут історії України НАНУ, 2003. – 518 с.
45. Чухліб Т.В. Острозька угода 1670 [Електронний ресурс] / Т. В. Чухліб // Енциклопедія історії України. Т. 7 : Мі – О. – Режим доступу : http://resource.history.org.ua/Ostrozkyj_dohovir_1670. – Назва з екрана.
46. Чухліб Т. В. Відповідь Українського гетьманату на російсько-польські домовленості в Андрусові 1667 р. / Т. В. Чухліб // Україна в Центрально-Східній Європі (з найдавніших часів до кінця XVIII ст.). – Вип. 3. – К. : Інститут історії України НАНУ, 2003. – 426 с.
47. Чухліб Т. В. Гадяцька угода та ідея її відновлення в українсько-польських відносинах другої половини XVII ст. / Т. В. Чухліб // Укр. іст. журн. – 2008. – № 3. – С. 45-73.
48. Чухліб Т. В. Гетьмани Правобережної України в історії Центрально-Східної Європи (1663-1713рр.) / Т. В. Чухліб. – К. : Києво-Могилянська академія, 2004. – 288 с.
49. Яковлева Т. Г. Украинский вопрос в русско-польских переговорах 60-х гг. XVI в. / Т. Г. Яковлева // Україна в Центрально-Східній Європі (з найдавніших часів до кінця XVIII ст.). – Вип. 3. – К. : Інститут історії України НАНУ, 2003. – 426 с.
50. Яковлева Т. Г. Кримсько-турецький фактор у політиці гетьманів України у 60-ті рр. XVII ст. / Т. Г. Яковлева // Укр. іст. журн. – 2003. – № 2. – С. 14-24.
51. Яковлева Т. Г. Руїна Гетьманщини: від Переяславської ради до Андрусівської угоди (1659-1667). / Т. Г. Яковлева. – К. : Основа, 2003. – 644 с.
52. Яковлів А. І. Українсько-московські договори в XVII – XVIII віках (Продовження) / А. І. Яковлів // Укр. іст. журн. – 1994. – № 4. – С. 133-143.

ДОДАТКИ

Карти руху та розташування польських та козацько-татарських військ під Підгайцями

Рухи військ під час Підгайцької кампанії 1667 р.

Розташування військ поляків і козацько-татарських під Підгайцями на 6.10.1667 р.

Колодницький С. Битва гетьмана Петра Дорошенка під Підгайцями 1667 року: передумови хід та наслідки // Гетьман Петро Дорошенко та його доба в Україні / упорядник Є. М. Луняк ; Музей гетьманства. – Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2015. – С. 109.

Трактат Керим Герей з Річчю Посполитою

Колодницький С. Битва гетьмана Петра Дорошенка під Підгайцями 1667 року: передумови хід та наслідки // Гетьман Петро Дорошенко та його доба в Україні / Упорядник Є. М. Луняк ; Музей гетьманства. – Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2015. – С. 123.